

Král Vratislav a jeho Korunovační kodex

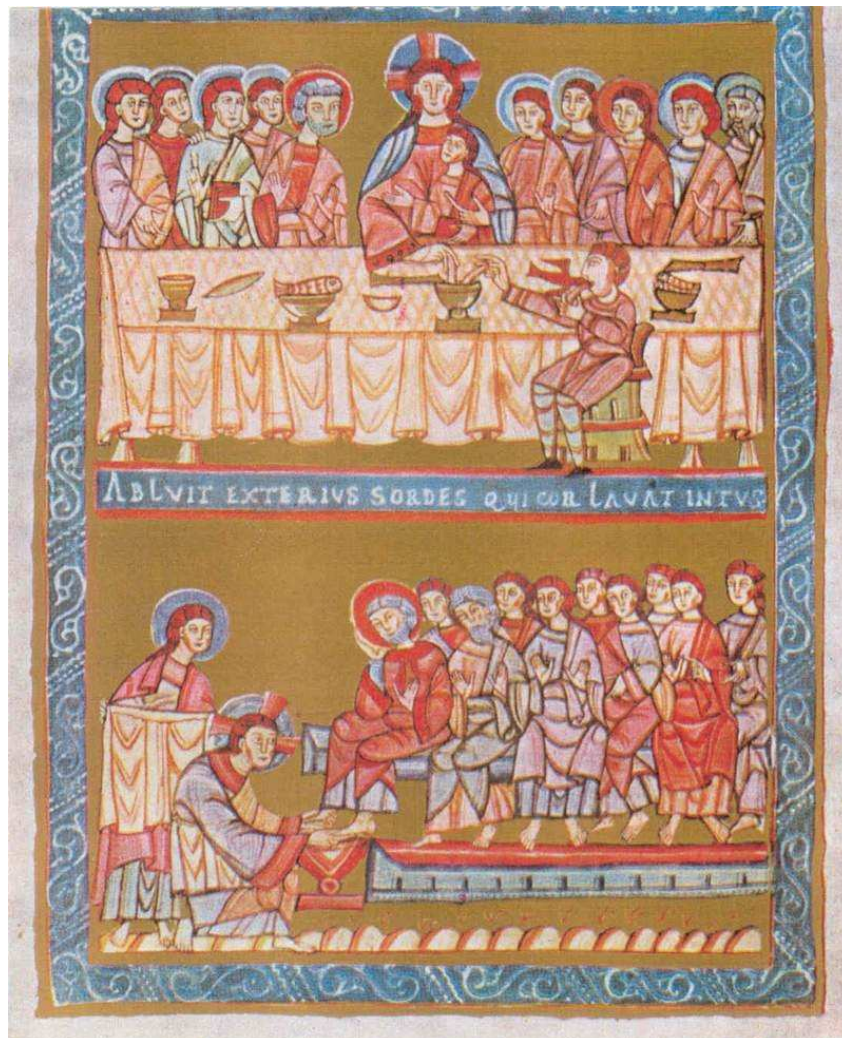
Jedinečný, krásně iluminovaný **Kodex vyšehradský** byl nazván podle toho, že byl nalezen v knihovně vyšehradské kapituly. Patří k nejcennějším českým knižním památkám. Je mistrovským dílem celoevropského významu.

Tento kodex nám zachoval názorné svědectví o umění písařů své doby a také iluminátorů z klášterních skriptorií. Byl pořízen ke královské korunovaci v r. 1085 a je znám pod jménem „Korunovační evangeliář krále Vratislava“. Ve kterém českém klášteře vznikl, se neví.

Kniha nebyla dokončena a některá místa obrazů zůstala nedomalována, snad pro rychlé rozhodnutí v době korunovace. Výzdoba byla dílem několika iluminátorů, hlavním představitelem skupiny je tzv. Mistr kodexu vyšehradského.

Strana s **Poslední večeří a mytí nohou** patří k těm velkolepým a to pro svůj domyšlený obrazový rytmus lineární i barevný. Postavy jsou štíhlé, většinou protáhlé s nápadně velikýma rukama a velmi zběžně kreslenými obličejí a vlasy, jak to bylo tehdy obvyklé. Jejich výraz je vložen do gesta a postoje, barevná škála je pestrá, čisté tóny se spojují s polotóny.

Za panování knížete Vratislava dočkalo se v Praze mimořádného rozkvětu druhé vyvýšené opevnění - legendární Vyšehrad. Knížete a později krále Vratislava k budování románského vyšehradského sídla inspiroval rozkol s bratrem a pozdějším biskupem Jaromírem, s nímž se nechtěl potkávat. Nebyla to pieta k místu opředenému pověstmi, přestože na Pražský hrad odtud nebylo daleko, ale unikl tak před sousedstvím svého bratra.

Biskup Jaromír naopak usiloval o to, aby celý Pražský hrad měl pouze pro sebe a tak tento konflikt dvou nejvýše postavených mužů ve státě zrodil slávu středověkého Vyšehradu.

Vratislav byl muž vysoké postavy, měl výrazný obličej s orlím nosem, byl velmi vitální, zplodil devět dětí a připisuje se mu jasná mysl i pevný charakter.

Při zakládání románské baziliky u přítomnosti papežského legáta a celého knížecího dvora se tenkrát: „český panovník sám chopil nůše, zřejmě prvně v životě a dvanáctkrát za sebou ji vrchovatě naplnil kameny, které na vznešených zádech nanosil do základů“, zmiňuje se kronikář Kosmas.

V roce 1070 se souhlasem papeže položil **Vratislav** základy mohutného bazilikálního chrámu sv. Petra a Pavla a při něm kanovnickou kapitolu. Po daru církvi přišel na řadu další Vratislavův záměr: v koutě vyšehradského ostrohu, bezprostředně nad známou skálou, začal vyrůstat kamenný knížecí palác s kaplí sv. Jana, (který později podle Kosmy vyhořel) s věncem vlastních hradeb, s obranným příkopem a kamenným padacím mostem.

Nelitoval prostředků a třebaže dílo nebylo zdaleka ještě hotovo, nastěhoval se a prodléval pak na Vyšehradě častěji než na Pražském hradě. Do dnešních dnů se z románského hradu na vyšehradské skále dochovaly jen nepatrné zbytky. Je však pravděpodobné, že právě Vratislav začal své zamilované knížecí, pak i královské sídlo zdobit dalšími dvěma církevními stavbami: zmizelou bazilikou sv. Vavřince a také snad i dodnes stojící rotundou sv. Martina, považovanou za skvost české románské architektury.

Svou královskou korunovaci v roce 1085 nepořádal na Vyšehradě, to proto, že ani chrám, ani palác nebyly ještě dostavěny. Po Vratislavovi, který se dal na Vyšehradě pochovat, tu sídlili i někteří z jeho následovníků. Jemu tedy Vyšehrad děkoval za kamenné stavby, jejichž silueta byla důstojným protějškem Pražského hradu.

Kodex je českého původu, to potvrzuje jeho spojení s historickou událostí českých dějin a také zobrazení sv. Václava v Evangeliáři, který uvádí čtení na den „*narození sv.Václava, vévody a mučedníka*“, psané zlatým písmem, které je vyhrazeno kromě svátku tohoto světce jen pro největší církevní svátky, Boží hod velikonoční a svatodušní. Je to jeden z nejstarších obrazů českého světce a současně důkaz, že úcta k mučedníkovi v tomto jedenáctém století nabyla už veřejného významu.

Král Vratislav slavné paměti založil na Vyšehradě kapitolu při kostele sv.Petra a Pavla a hodně ji nadal statky pozemskými, vesnicemi a úroky. Mezi nimi byla také ves Svrčovice, kterou kníže Bedřich kapitule vzal a panoši svému Habrovci za tři sta hřiven stříbra zastavil. Když se toto odevzdání stalo, zdálo se knížeti v noci, že stojí svatý Petr před ním a vyčítá mu, že se bezprávně zmocnil zádušního statku a jej pravému majetníku zadržuje. Kníže sice v tu chvíli cítil nepohodlí, poněvadž se svědomí jeho ozývalo, ale přes den se mu to zase vykouřilo, a když pak s dvořany zasedl za stůl, vypravoval jim svůj sen. Také jim popisoval, jak svatý Petr vypadal, totiž, že to byl starý pán s pleší a dobrotivou tváří a na sobě měl červený plášť.

Dvořané se tomu smáli, ale kaplan dvorský trestal je z toho, to že jsou velmi vážné a nikoliv směšné věci. Tu kníže pravil k němu: „Milý kněže, zajisté se chceš státi proboštem na Vyšehradě. A budeš – li jím, pak si můžeš Svrčovice vyplatiti, zatím je podrží Habrovec.“

Příští noc, když kníže ulehl a v tvrdý sen upadl, zase se mu objevil svatý Petr, ale tentokrát s přísnou tváří a knížeti zdálo se, že slyší slova: „Vstávej, nekající hříšníče!“ Povstal tedy v posteli a v tom již cítil na hřbetu rány důtek dopadajících. Rány byly tak pádné, že i přes den měl jelita na zádech. Slíbil ihned svatosvatě, že kapitule navrátí, co je jejího.

Ráno tedy kázal Habrovci tři sta hřiven vyplatiti, kapitule ves Svrčovice navrátil a nadto dovolil, aby ta noční událost na menší pečeti kapitulní vyobrazena byla.